

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
завідувача, професора кафедри логопедії та спеціальних методик
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Бєлової Олени Борисівни

на дисертаційне дослідження **Погребняк Вікторії Олександрівни**
на тему: **«Соціальна адаптація дітей із порушенням мовлення в
інклюзивному дошкільному закладі освіти»**,

представленого на здобуття наукового ступеня доктора філософії

01 – Освіта/Педагогіка

016 – Спеціальна освіта

Актуальність дослідження. Реформування освіти в Україні вирішує основні питання процесу виховання та навчання дітей з порушеннями мовлення враховуючи їх психофізіологічні особливості, створюючи оптимальні умови для їх повноцінного розвитку, особистісного становлення, формування індивідуальності, що дозволяє максимально підвищити рівень соціальної адаптації в умовах інклюзивного середовища в закладах дошкільної освіти. Питання активного залучення дітей з порушеннями мовлення до закладів дошкільної освіти з інклюзивним навчанням залишається на етапі впровадження нових освітніх стандартів.

З огляду на це, дисертаційне дослідження Погребняк Вікторії Олександрівни є своєчасним та актуальним. Дисертанткою визначено низку важливих питань, які ґрунтовно підкреслюють значущість досліджуваної проблеми.

Дисертаційна робота виконана відповідно комплексного дослідження кафедри логопедії та логопсихології факультету спеціальної та інклюзивної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова «Зміст освіти, форми, методи і засоби фахової підготовки вчителів». Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою УДУ імені Михайла Драгоманова (протокол № 4 від 30.03.2023 р.).

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні та розробці компонентів (соціально-емоційний, соціально-комунікативний та соціально-мотиваційний), критеріїв та рівнів соціальної адаптації дітей з порушенням мовлення в інклюзивному середовищі; систематизації корекційно-логопедичних підходів до соціальної адаптації дітей з порушенням мовлення в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти; розробці та обґрунтуванні програми соціальної адаптації для дітей із загальним недорозвиненням мовлення відповідно до їх рівня підтримки та ступеня

труднощів в інклюзивному освітньому середовищі; удосконаленні системи взаємозв'язку фахівців закладу дошкільної освіти з інклюзивним навчанням з фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів, вчителями-логопедами та батьками дітей із загальним недорозвиненням мовлення; розробці змісту, форм та шляхів корекційно-логопедичної підтримки дітей із загальним недорозвиненням мовлення з метою розвитку комунікативної компетентності дошкільників та їх соціальної адаптації в колективі однолітків.

Достовірність сформульованих у дисертаційній роботі положень та висновків підтверджуються логічно-структурованим зв'язком між метою, завданнями, змістом та висновками; чітким аналізом та повнотою викладу матеріалу, відповідністю джерельної бази: 160 найменувань, із них 26 – іноземними мовами.

Дисертанткою науково, грамотно та аргументовано сформульовано науковий апарат. Використано у роботі теоретичні, емпіричні методи, які відповідають завданням кожного етапу наукового пошуку.

Структура дослідження свідчить про послідовність, логічність і системність викладу змісту дисертації. У вступі логічно обґрунтована актуальність, визначено мету, завдання, теоретичні та практичні методи дослідження, розкрито наукову новизну й практичну значущість.

У першому розділі з'ясовано стан розробленості проблеми соціальної адаптації дітей з порушенням мовлення в закладі дошкільної освіти з інклюзивним навчанням в теорії та практиці освіти дітей з особливим освітніми потребами. Проаналізовано основні поняття досліджуваної проблеми. Викладено законодавчі, нормативно-правові та методичні засади інклюзивної освіти на базі закладів дошкільної освіти.

Позитивно оцінено другий розділ, в якому дисертанткою вивчався актуальний стан соціальної адаптації дітей з порушення мовлення, зокрема із загальним недорозвиненням мовлення (надалі ЗНМ) в закладі дошкільної освіти з інклюзивним навчанням. Визначено організаційні шляхи щодо реалізації експериментального вивчення; описано вимоги до проведення дослідження соціальної адаптації дошкільників із порушенням мовлення; схарактеризовано базові компоненти (соціально-емоційний, соціально-комунікативний та соціально-мотиваційний); розкриті критерії (*емоційне благополуччя; соціально-емоційна стабільність; низький рівень тривожності в умовах закладу дошкільної освіти; міжособистісна взаємодія з однолітками; соціально-поведінкова компетентність і комунікативні навички; комунікативна взаємодія з дорослими, однолітками; мотивація до комунікативної взаємодії (говоріння, аудіювання); соціальна мотивація (взаємодія дітей під час спільної діяльності);*

вмотивованість відвідування закладу дошкільної освіти) та достатньо охарактеризовано рівні розвитку соціальної адаптації.

Беззаперечно, на увагу заслуговує третій розділ дисертаційного дослідження «Соціальна адаптація дітей із порушенням мовлення в інклюзивному дошкільному закладі освіти». Дисертанткою ґрунтовно представлено програму соціальної адаптації для дітей із загальним недорозвиненням мовлення в закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням. Завданням цієї програми є розвиток комунікативних навичок дітей із ЗНМ шляхом використання педагогічних умов, емоційної підтримки, соціально-мотиваційного навчання. Варто відзначити, що розроблена програма сприяла формуванню партнерських відносин між педагогами та батьками; підвищенню кваліфікації фахівців закладів дошкільної освіти через навчальні семінари та тренінги, які охоплюють нові педагогічні підходи у роботі з дітьми із ЗНМ.

Результати емпіричного дослідження на контрольно-оцінювальному етапі визначили ефективність функціонування програми соціальної адаптації дітей із ЗНМ показавши їх позитивну динаміку. Цей розвиток відстежується у середньоарифметичних та відсоткових показниках соціально-емоційного, соціально-комунікативного та соціально-мотиваційного компонентів соціальної адаптації дітей із ЗНМ.

Дисертаційну роботу виконано в науковому стилі. Тексту рукопису притаманна цілісність і логічна послідовність. Рецензована робота свідчить про відповідний рівень теоретичної та наукової підготовки дисертантки. Робота характеризується достатнім рівнем обґрунтованості наукових положень і висновків.

Результати дисертаційного дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень соціальної адаптації дітей із порушенням мовлення. Наукові положення та висновки дисертаційної роботи можуть використовуватись під час корекційно-логопедичної роботи з дітьми з порушеннями мовлення фахівцями-практиками інклюзивно-ресурсних центрів та закладів дошкільної освіти.

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання освітніх компонентів циклу професійної підготовки здобувачів освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта та запроваджені до вибіркового освітніх компонентів закладу вищої освіти: «Спеціальні методики дошкільного виховання дітей з порушенням мовлення», «Основи інклюзивного навчання» та ін.

Достовірність результатів роботи підтверджується достатньою апробацією та впровадженням на науково-практичних конференціях різного рівня. Основні положення й результати дослідження висвітлено в 9 наукових

працях, серед яких: 6 статей у фахових виданнях України, 3 публікації апробаційного характеру у збірках матеріалів науково-практичних конференцій.

Даючи в цілому позитивну оцінку виконаній дисертаційній роботі, вважаємо за доцільне висловити авторці деякі зауваження та побажання щодо перспектив її подальших досліджень.

1. Дисертація мала би більш досконалого вигляду, якби у ній ширше було представлено теоретичний аналіз закордонного досвіду з проблеми соціальної адаптації дітей з порушеннями мовлення.

2. погоджуємося з дисертанткою щодо комплексного підходу під час вивчення соціальної адаптації дітей із загальним недорозвиненням мовлення (с. 71-89). Але на наше переконання, слід систематизувати методи дослідження, щоб уникнути перевантаження дитини під час використання лого- та психотехнологій.

3. Дисертанткою для вивчення проблемного питання вік досліджуваної категорії дітей складав чотири та п'ять років. На наш погляд, не доцільно порівнювати мовленнєвий, психофізичний розвиток дітей різного віку. Тому й показники в констатувальному експерименті не лише в дітей із ЗНМ, а навіть і в дітей з нормотиповим розвитком відповідали низькому та дуже низькому рівням (висновок с. 124). Тому, з наших міркувань, для більш вірогідних результатів, варто враховувати вік обстежуваних дітей.

4. На нашу думку, робота виграла б, якщо автор у програмі корекційно-логопедичної роботи показав вікове розмежування під час формування соціальної адаптації у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Врахування вікової періодизації (що вказує на особливості розвитку) сприяло б більш якісній адаптації цієї групи дітей в закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням.

5. У роботі наявні орфографічні, пунктуаційні, стилістичні помилки, в списку використаної літератури не коректно представлено джерела, зокрема позиції 141 та 152 (с. 217, с. 219).

Наголошуємо на тому, що висловлені зауваження жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи та мають рекомендований характер. У цілому дисертаційне дослідження Погребняк Вікторії Олександрівни «Соціальна адаптація дітей із порушенням мовлення в інклюзивному дошкільному закладі освіти», є завершеним самостійним науковим дослідженням. Отримані результати у цілому є суттєвими для подальших досліджень у представленому напрямі, що засвідчує високий рівень підготовки автора.

Висновок. Дисертаційна робота Вікторії Олександрівни Погребняк на тему «Соціальна адаптація дітей із порушенням мовлення в інклюзивному дошкільному закладі освіти» виконана на високому фаховому рівні, поставлену мету реалізовано. За актуальністю теми, науковою новизною та практичним значенням робота відповідає Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Вікторія Олександрівна Погребняк заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії 01 – Освіта/Педагогіка, 016 – Спеціальна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач, професор кафедри логопедії
та спеціальних методик
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Олена БЕЛОВА

Засвідчую *О. Белові*
(прізвище)
Начальник відділу кадрів
І.І.Оліник
(підпис)